

18.11.2025

EOAK/398/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Päivi Lahtinen

GRAFFITIN POISTAMINEN

1 KANTELU

Arvostelitte Helsingin kaupungin ja sen omistaman Sähköyhtiö Helenin sekä liikelaitos Staran menettelyä poistaa Suvilahdessa sijaitsevalle graffitiseinälle maalaamanne teos.

Kerroitte, että Helsingin kaupunki poisti teoksen sähköyhtiö Helenin pyynnöstä. Katsoitte menettelyn puuttuneen perustuslain 12 §:n vastaisesti sananvapauteenne ja 16 §:n 3 momentin vastaisesti taiteen vapauteen.

Katsoitte, että poistotoimiin ryhdyttiin nimenomaisesti yhteiskunnallisen keskustelun vaientamiseksi. Kerroitte, että lehtitietojen mukaan sähköyhtiö oli jälkikäteen katsonut, että se ei halua antaa tilaa ”poliittiselle” keskustelulle. Graffititaide on kuitenkin jo lähtökohdaltaan yhteiskuntakriittistä, ja yhteiskunnallisessa keskustelussa on välttämätöntä voida arvostella vallankäyttäjää. Kerroitte, että olitte teoksessanne kommentoinut valtiovarainministeri Riikka Purran ajankohtaisia puheita ja politiikkatoimia taiteen keinoin.

Kerroitte, että Helen on perustellut teoksen poistoa myös sen syrjivyydellä. Kerroitte, että teoksenne ei kuitenkaan sisältänyt syrjintää. Katsoitte, että valtaapitävien toiminnan arvostelua ei voi mielestänne katsoa syrjinnäksi. Tiedossanne ei myöskään ollut, että asiassa olisi tehty rikosilmoitusta syrjintärikoksesta sen enempää kuin kunnianloukkauksestakaan.

Katsoitte, että tapaus on hyvin samankaltainen kuin oikeusasiamiehen käsittelemässä tapauksessa EOAK/1206/2016, jossa käsiteltiin niin ikään luvallisen graffitin poistamista yhteiskunnallisen kritiikin vuoksi.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Helsingin kaupungin selvitys ja lausunto. Helsingin kaupunki totesi muun muassa seuraavaa.

2.1 Graffitiseinän omistajuus, hallinta ja käyttö

Graffitiseinä on pystytetty Helen Sähköverkko Oy:n (jäljempänä myös ”HSV”) voimalaitosrakennuksen ympärille Suvilahdessa osoitteessa Parrukatu 2. Helen Sähköverkko Oy omistaa graffitiseinän ja hallinnoi sitä. Näin ollen Helsingin kaupunki ei hallinnoi seinää eikä kaupungilla siten ole myöskään ohjeita graffitiseinän käytölle.

2.2 Tapahtumankulku ja Helsingin kaupungin rooli asiassa

Helsingin kaupungin ja Helen Sähköverkko Oy:n välillä on tehty vuonna 2013 voimaan tullut yhteistoimintasopimus, jossa on muun muassa sovittu HSV:n rakennuksissa ja rakennelmissa olevien luvattomien graffitien poistamisesta. Yhteistoimintasopimukseen perustuen kaupunki tuottaa HSV:lle kyseisen palvelun, johon sisältyy puhdistamistyön tuottamisen lisäksi muun muassa HSV:ltä tulevien puhdistuspyyntöjen vastaanottaminen ja niiden välittäminen kaupungin sopimusurakoitsijalle sekä sopimusurakoitsijan työn koordinointi. Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialan rakennukset ja yleiset alueet - palvelukokonaisuuden yleisten alueiden kunnossapitoyksikkö vastaa yhteistoimintasopimuksen mukaisen palvelun tuottamisesta HSV:lle. Yhteistoimintasopimukseen perustuen kaupungin käyttämä puitesopimuskumppani suorittaa puhdistamistyön.

Tässä asiassa Helsingin kaupungin yleisten alueiden kunnossapitoyksikkö sai 16.12.2024 HSV:ltä pyynnön poistaa puheena oleva graffiti sisäisille toimeksiannoille tarkoitettuun sähköpostikansioon. Pyyntö tuli Helen Sähköverkko Oy:n kunnossapitopäälliköltä Helsingin kaupungin kunnossapitoyksikön vastaavalle projektinjohtajalle. Kaupungin projektinjohtaja välitti pyynnön puitesopimuskumppanille ja graffiti poistettiin 17.12.2024.

2.3 Helsingin kaupungin vastuulla olevan menettelyn lainmukaisuus

Helsingin kaupunki on graffitin poistamisen osalta toiminut HSV:n kanssa tekemänsä yhteistoimintasopimuksen sopimusvelvoitteiden mukaisesti eli käsitellyt HSV:ltä tulleen poistamispyynnön sekä välittänyt sen kaupungin sopimusurakoitsijalle, joka on suorittanut puhdistamistyön. Arvio graffitimaalauksen poistamisen lainmukaisuudesta sekä päätös poistamisesta on tehty HSV:n toimesta. Helsingin kaupunki ei ole ollut osallisena tässä arvioinnissa eikä päätöksenteossa. Graffitiseinä on HSV:n omistama ja hallinnoima, joten kaupunki ei olisi edes voinut määrätä seinän käytöstä eikä siten myöskään puheena olevan graffitin poistamisesta. Kaupunki katsoo edellä esitetyin perustein, että se on toiminut asiassa lain ja sopimusvelvoitteidensa mukaisesti.

3 RATKAISU

Olen tutkinut asianne, mutta en ole havainnut siinä toimivaltaani kuuluvaa ja toimenpiteitäni edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Perustelen ratkaisuni seuraavasti.

3.1 Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi. Saman artiklan 2 kappaleen mukaan koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovalan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Perustuslain 16 §:n 3 momentin nojalla muun muassa taiteen vapaus on turvattu.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Oikeuskirjallisuudessa (Hallberg – Karapuu – Ojanen – Scheinin – Tuori – Viljanen: Perusoikeudet, Alma Talent verkkokirjahylly päivittyvä hakuteos, viitattu 11.11.2025, vaatii käyttöoikeuden) perustuslain 22 §:n soveltamisesta on todettu muun muassa seuraavasti.

”Kuntiin ja muihin julkisen vallan organisaatioihin yleinen turvaamisvelvollisuus ulottuu pääsäännön mukaan vain sikäli, kuin niille on asianmukaisessa järjestyksessä annettu perusoikeuden kannalta merkityksellisiä tehtäviä ja niihin liittyvää toimivaltaa.

Perustuslain 121 §:ssä säännellystä kunnallisesta itsehallinnosta seuraa, että tehtävien ja toimivallan antamisessa on käytettävä lakia. Kunnille on annettu lakisääteisiä tehtäviä esimerkiksi koulutuksessa ja sivistystyössä sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Näillä tehtäväalueilla perustuslain 22 § täydentää 16 ja 19 §:n toimeksiantoja, joiden vaikutuksen asianomainen lainsäädäntö on ulottanut myös kuntiin.

Sääntö, jonka mukaan perusoikeuksien vaikutus ja samalla myös perustuslain 22 §:n mukainen turvaamisvelvollisuus voi ulottua kuntiin ainoastaan tavallisen lainsäädännön välityksellä, koskee lähinnä vain TSS-oikeuksia. Vapausoikeuksista annetut säännökset, kuten uskonnon ja omantunnon vapautta koskeva 11 § tai sananvapautta koskeva 12 §, rajoittavat myös kuntien viranomaisten harkintavaltaa kaikessa näiden päätöksenteossa ja toiminnassa ilman, että tästä olisi nimenomaisesti säädettävä tavallisella lailla. Joissakin yhteyksissä, esimerkiksi kunnallisissa laitoksissa, on lisäksi ajateltavissa, että kunnallisten viranomaisten on välittömästi perustuslain 22 §:n nojalla ryhdyttävä aktiivisiin toimenpiteisiin turvatakseen vapausoikeuden luonteisen perusoikeuden toteutumisen.”

3.2 Helsingin kaupungin menettely

Saadun selvityksen mukaan Helsingin kaupungilla on HSV:n kanssa sopimus HSV:n rakennuksissa olevien luvattomien graffitien poistamisesta. Sopimuksen perusteella Helsingin kaupungin yleisten alueiden kunnossapitoyksikkö sai 16.12.2024 HSV:ltä pyynnön poistaa Teidän tekemänne graffiti HSV:n omistamalta graffitiseinältä. Kaupungin sopimuskumppani poisti maalauksen 17.12.2024.

Saadun selvityksen mukaan Helsingin kaupunki ei ole päättänyt graffitin poistamista, vaan asian on päättänyt Helen Sähköverkko Oy, joka omistaa ja hallinnoi kyseessä olevaa seinää.

Helsingin kaupungilla on perustuslain 22 §:n ja 12 §:n nojalla velvollisuus kaikessa toiminnassaan huomioida muun muassa sananvapauden toteutuminen myös ilman, että siitä on nimenomaisesti säädetty lailla. Kantaaottavan teoksen, kuten graffitin, voidaan yleisesti katsoa kuuluvan sananvapauden piiriin.

Katson kuitenkin, että tässä tapauksessa, kun Helsingin kaupunki on vain vastaanottanut pyynnön puhdistaa graffiti, sillä ei ole ollut velvollisuutta nimenomaisesti selvittää, voiko Helen Sähköverkkoyhtiö Oy:n pyyntö puhdistaa graffiti loukata teoksen tekijän perustuslaissa suojattua sananvapautta tai taiteen vapautta tai tekijän muita oikeuksia. Kaupungin selvityksen mukaan kaupungin ja HSV:n sopimus koski luvattomien graffitien poistamista. Nähdäkseni kaupungin selvittämisvelvollisuuteen ei tässä tapauksessa ole kuulunut myöskään sen selvittäminen, oliko kyseessä kaupungin ja HSV:n sopimuksessa tarkoitettu luvaton graffiti, vaan kaupunki on voinut jättää harkinnan graffitin poistamisesta HSV:lle.

Nyt esillä oleva tapaus poikkeaa viittaamassanne aiemmassa oikeusasiamiehen ratkaisussa (EOAK/1206/2016) käsitellystä tapauksesta. Ensinnäkin siinä kaupunki oli itse varannut graffitiseinäksi omistamallaan kiinteistöllä olevan rakennustyömaa-aidan. Toiseksi kaupunki itsekin katsoi sillä osaltaan olevan valvontavastuu graffitiseinän asianmukaisesta käytöstä. Kolmanneksi kaupungin edustaja oli nimenomaisesti päättänyt graffititeosta koskevista jälkikäteisistä toimenpiteistä, jolloin kaupungin omat välittömät graffititeokseen kohdistuneet toimet olivat merkinneet graffitintekijän ilmaisunvapauteen puuttumista. Kuten edellä ilmenee, nämä asian arvioinnissa olennaiset elementit eivät konkretisoidu nyt esillä olevassa tapauksessa siten, että asioissa olisi mahdollista päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Edellä todetun perusteella katson, että Helsingin kaupunki ei ole menetellyt asiassa lainvastaisesti.

3.3 Helen Sähköverkko Oy:n menettely

Oikeusasiamiehellä on lain mukaan oikeus tutkia yksityisoikeudellisten yhtiöiden toimintaa vain, jos ne hoitavat julkista tehtävää.

Helen Sähköverkko Oy ei hoida julkista tehtävää huolehtiessaan kiinteistöstään tai tarjotessaan seinän graffitimaalausta varten. Tämän vuoksi katson, että oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa tutkia Helen Sähköverkko Oy:n menettelyä tässä asiassa.

3.4 Lopuksi

Kantelu ei johda toimenpiteisiin.

Lähetän jäljennöksen tästä ratkaisusta tiedoksi Helsingin kaupungille.